

The Effect of the Participation of Local Trustees in Establishing Social Security

Received: 02, March, 2023

Accepted: 11, June, 2023

Article type: Research Article

PP: 35-70

DOI:

[10.22034/entezam.2023.1273408.2521](https://doi.org/10.22034/entezam.2023.1273408.2521)

Abolfazl Pourmanafi

Assistant Professor, Department of Intelligence, Amin Police University, Tehran, Iran (corresponding Author). Email: a.pourmanafi@gmail.com

Abdul Latif Karwani

PhD in Sociology, Shiraz University, Shiraz, Iran. Email: abdollatifkarevani@yahoo.com

Abstract

Background and objectives: Social security has a very important and sensitive role in different dimensions of human life. The present study was conducted with the aim of investigating the effect of the participation of trustees in establishing social security and its purpose was to investigate the effect of the components of membership in participatory assemblies, participatory position, participation in implementation, participation in decision-making in establishing social security in Tehran.

Methodology: In terms of its objectives the current research is of an applied research type and descriptive-survey in terms of implementation method. The statistical population of the research included the trustees of districts 17, 11, and 10 of Tehran. The size of the statistical sample was determined based on Cochran's formula, and Cochran's formula was used with an unspecified and unlimited population size. The sample size was 350 people who were selected by cluster random sampling method. Face validity was used to measure the validity of the research and Cronbach's alpha was used to measure the reliability of the research variables. SPSS software was used to analyze the data. At the descriptive level, center tendency statistics were used, and at the inferential level, Pearson's test and multivariate regression were used.

Findings: The results of this research showed that membership in cooperative assemblies, participatory position, participation in implementation, participation in decision-making in establishing social security has a significant effect at the level of 5%. The correlation coefficient between membership in participatory assemblies and the establishment of social security is 0.56, the correlation coefficient between the participation position and the establishment of social security is 0.61, the correlation coefficient between participation in the implementation and establishment of social security is 0.60, and the correlation coefficient between participation in making decisions and establishing social security is 0.48.

Results: One of the factors to improve social security is the social participation of local trustees, and if participation is promoted, its components such as membership in participatory assemblies, participatory position, participation in implementation and participation in decision-making of social security are also improved.

Keywords: Social security, Participation, Trustees, Decision making.

Citation(APA): Pourmanafi, Abolfazl; Karwan,i Abdul Latif. (2023). "The Effect of the Participation of Local Trustees in Establishing Social Security", *Journal of Social Order*, 15(2), pp. 35-70.

Doi: [10.22034/entezam.2023.1273408.2521](https://doi.org/10.22034/entezam.2023.1273408.2521)

تأثیر مشارکت معتمدین محل در برقراری امنیت اجتماعی

چکیده

زمینه و هدف: امنیت اجتماعی دارای اهمیت و نقش بسیار حساسی در ابعاد مختلف زندگی انسان است. پژوهش حاضر با هدف بررسی تأثیر میزان مشارکت معتمدین در برقراری امنیت اجتماعی انجام شد و هدف آن بررسی تأثیر مؤلفه‌های عضویت در مجامع مشارکتی، موقعیت مشارکتی، مشارکت در اجرا، مشارکت در تصمیم‌گیری در برقراری امنیت اجتماعی در شهر تهران بود.

روش: پژوهش حاضر از نظر هدف، کاربردی؛ و روش آن توصیفی - پیمایشی بود. جامعه آماری پژوهش شامل معتمدین مناطق ۱۷، ۱۱، ۱۰ شهر تهران بود. حجم نمونه آماری براساس فرمول کوکران تعیین گردید و از فرمول کوکران با حجم جامعه نامشخص و نامحدود استفاده شد؛ حجم نمونه برابر با این فرمول، ۳۵۰ نفر به دست آمد که به روش نمونه‌گیری تصادفی خوشه‌ای انتخاب شدند. برای سنجش اعتبار پژوهش از اعتبار صوری و برای سنجش پایایی متغیرهای پژوهش از آلفای کرونباخ استفاده شد. برای تجزیه و تحلیل داده‌ها، نرم‌افزار SPSS به کار رفت. در سطح توصیفی از آماره‌های گرایش به مرکز و در سطح استنباطی از آزمون پیروسون و رگرسیون چندمتغیره استفاده شد.

یافته‌ها: نتایج این تحقیق نشان داد، عضویت در مجامع مشارکتی، موقعیت مشارکتی، مشارکت در اجرا، مشارکت در تصمیم‌گیری در برقراری امنیت اجتماعی در سطح ۵ درصد تأثیر خطای معنادار دارد. ضریب همبستگی بین عضویت در مجامع مشارکتی و برقراری امنیت اجتماعی برابر ۰/۵۶، ضریب همبستگی بین موقعیت مشارکتی و برقراری امنیت اجتماعی برابر ۰/۶۱، ضریب همبستگی بین مشارکت در اجرا و برقراری امنیت اجتماعی برابر ۰/۶۰ و ضریب همبستگی بین مشارکت در تصمیم‌گیری و برقراری امنیت اجتماعی برابر ۰/۴۸ است.

نتیجه‌گیری: یکی از عوامل ارتقای امنیت اجتماعی، مشارکت اجتماعی معتمدین محل است و در صورت ارتقای مشارکت، مؤلفه‌های آن همچون عضویت در مجامع مشارکتی، موقعیت مشارکتی، مشارکت در اجرا و مشارکت در تصمیم‌گیری امنیت اجتماعی نیز ارتقا پیدا می‌کند.

کلیدواژه‌ها: امنیت اجتماعی، مشارکت، معتمدین، تصمیم‌گیری.

دریافت: ۱۴۰۱/۱۲/۱۱

پذیرش: ۱۴۰۲/۰۳/۲۱

نوع مقاله: مقاله پژوهشی

صص: ۳۵-۷۰

شناسه دیجیتال (DOI):

[10.22034/entezam.2023.1273408.2521](https://doi.org/10.22034/entezam.2023.1273408.2521)

ابوالفضل پورمنافی

استادیار گروه اطلاعات دانشگاه علوم انتظامی امین، تهران، ایران. (نویسنده مسئول)، رایانامه:

a.pourmanafi@gmail.com

عبدالطیف کاروانی

دکتری رشته جامعه‌شناسی، دانشگاه شیراز. شیراز. ایران. رایانامه:

abdollatifkarevani@yahoo.com

استناد (APA): پورمنافی، ابوالفضل؛ کاروانی، عبدالطیف. (۱۴۰۲). «تأثیر مشارکت معتمدین محل در برقراری امنیت اجتماعی». نشریه علمی انتظام اجتماعی، ۱۵(۲)، صص ۳۵-۷۰.

شناسه دیجیتال: [10.22034/entezam.2023.1273408.2521](https://doi.org/10.22034/entezam.2023.1273408.2521)

زندگی جمعی انسان، نیاز به امنیت^۱ را برجسته می‌کند. امنیت از مفاهیم بااهمیت، پیچیده و جدید در دنیای امروز و در بسیاری از مباحث سیاسی، اجتماعی و اقتصادی با رهایی از تهدید مرتبط است؛ بنابراین، هر آنچه یک تهدید را تشکیل می‌دهد، در حقیقت موضوع امنیت است و دو جنبه دارد: ابتدا جنبه ذهنی که مبتنی بر درک ارجاعی اهداف است و دوم جنبه نسبی؛ زیرا هیچ فرد یا سیستمی در امنیت کامل به سر نمی‌برد (انیل^۲، ۲۰۱۶، ۳۲۲). تأثیرگذارترین ایده از مفهوم مطالعات امنیتی در دهه ۹۰ که توسط مکتب کپنهاگ^۳ ظهور کرد، مفهوم امنیت اجتماعی بود.

امنیت اجتماعی همواره به‌عنوان یکی از نیازهای اساسی هر جامعه انسانی مطرح بوده است، زیرا وجود این پدیده در سطح جوامع نظم و بقا را به‌عنوان مهم‌ترین کارکرد اساسی خود به‌وجود می‌آورد. در واقع این پدیده از اصلی‌ترین و اساسی‌ترین کارویژه‌های نهاد اجتماعی حکومت یا همان دولت است که مردم حق خود را در مورد دفاع از حریم عمومی و خصوصی و حفظ جامعه به نهاد اجتماعی حکومت تفویض می‌کنند. این مسئله بر اساس دیدگاه نخبه‌گرایی بیانگر نقش بارز نهاد اجتماعی حاکمیت برای تأمین امنیت در سطح جامعه است.

بی‌تردید در ایجاد امنیت و امنیت اجتماعی عوامل مختلفی دخیل هستند که فقدان آن‌ها برقراری امنیت را کند کرده یا مانع از برقراری آن شده است. یکی از این عوامل، میزان مشارکت مردم در برقراری امنیت است. مشارکت از طریق همبستگی مبتنی بر نیاز دوجانبه و شیوه حل مشکل شکل می‌گیرد و برای توفیق در انجام این وظیفه، شهروندان و سایر دستگاه‌ها و تشکیلات با هم مشارکت می‌کنند؛ چراکه معتقدند «امنیت یک تولید جمعی است که بدون مشارکت مردم و نهادهای اجتماعی محقق نمی‌گردد. باتوجه به پیشینه همیاری

---

1. Security
2. O'Neill
3. Copenhagen

و مشارکت بهره‌برداری در ایران، به‌طور حتم رویکرد مشارکت برای مقابله با مسائل و معضلات و شکل‌گیری اندیشه مشارکت در ابعاد زندگی امروز، یگانه راهبردی است که بیش‌ازپیش باید مورد دقت و توجه قرار گیرد و مسئولان و مدیران نقشی مهم و تعیین‌کننده‌ای در این زمینه ایفا می‌کنند. از منظر جامعه‌شناختی مشارکت نوعی فرایند تعاملی چندسویه است. به نظر «سالیای عمر»^۱، مشارکت مداخله و نظارت مردم و قابلیت سیاسی - اجتماعی نظام را در دستیابی به توسعه، همراه با عدالت اجتماعی بیشتر، بالا خواهد برد» (غفاری و نیازی، ۱۳۹۹، ۱۲). به نظر «آلموند و پاول»^۲ فعالیت‌های مشارکت‌جویانه آن دسته از فعالیت‌هایی است که شهروند معمولی می‌کوشد از راه آن‌ها روی سیاست‌گذاری اعمال نفوذ کند (فرهنگی، ۱۳۹۹، ۶۵).

یکی از لوازم برنامه‌ریزی در دنیای جدید توجه به مشارکت فعال همه‌جانبه و اثربخش افراد جامعه در تمامی ابعاد می‌باشد؛ به‌عبارت‌دیگر مشارکت، فرایندی است که دربرگیرنده تمام کنش‌های فردی و گروهی به‌منظور دخالت در تعیین سرنوشت خود و جامعه و تأثیرگذاردن بر تصمیم‌گیری درباره امور عمومی است؛ اما به‌رغم بیش از چند دهه بحث و گفت‌وگو درباره مفهوم مشارکت، به‌جرت می‌توان گفت که هنوز هیچ تئوری کلی ارائه نشده است که به‌صورت روشن و همه‌جانبه همه یا اغلب متغیرهای مربوط به مشارکت را در بر داشته باشد. در این پژوهش به «مشارکت» به‌عنوان یکی از متغیرهای تحقیق و یک مفهوم قابل‌بررسی توجه شده است. بر این اساس، مسئله اصلی پژوهش حول محور چگونگی نقش مشارکت اجتماعی معتمدین در ارتقای امنیت اجتماعی می‌باشد و این پژوهش به‌دنبال پاسخگویی به این سؤال می‌باشد که: تأثیر مشارکت معتمدین محلی در برقراری امنیت اجتماعی به چه میزان است؟

ضرورت مطالعه و تحقیق در خصوص موضوع مطرح‌شده، از آنجا ناشی می‌شود که بررسی مفهوم امنیت نشان داده است تشخیص نموده‌های این مفهوم نسبتاً ساده است؛ اما اغلب در زندگی روزمره با آن مواجه هستیم و آن را تجربه

1. Saliya Omar
2. Almond & Pavel

می‌کنیم و بسیاری از اعمال و رفتار ما به امنیت اتکا دارد و بر مبنای آن تنظیم می‌گردد (امیرکافی، ۱۳۸۵، ۲). امنیت به رشد همه‌جانبه مردم کمک می‌کند و سرانجام به توسعه همه‌جانبه می‌انجامد و آسودگی خاطری که در سایه امنیت به وجود می‌آید موجد رشد است. امنیت اجتماعی دارای اهمیت و نقش بسیار حساسی در ابعاد مختلف زندگی انسان است و نیاز به امنیت هم از قدیمی‌ترین و عمیق‌ترین نیازهای انسان‌هاست؛ به طوری که انسان‌ها در هیچ برهه‌ای از زمان برای تأمین امنیت بی‌اعتنا نبوده‌اند و چه‌بسا جامعه هزینه‌های زیادی را برای تأمین امنیت و آرامش تحمل نماید. از آنجاکه امنیت یک نعمت بی‌بدیل بوده و در همه ابعاد فردی، اجتماعی، سیاسی، فرهنگی، اقتصادی، قضایی و غیره از نیازهای اصلی فرد و جامعه است و ایجاد و گسترش آن نیز وظیفه آحاد ملت، حکومت‌ها و دولت‌هاست؛ هیچ مکتب یا نظام حقوقی نمی‌تواند خود را نسبت به موضوع امنیت بی‌مسئولیت قلمداد نماید زیرا امنیت گذشته از اینکه خود یکی از ضروری‌ترین نیازهای بشر است، عامل مهمی برای رشد و توسعه فرهنگی، اجتماعی، سیاسی، علمی و اقتصادی است. حفظ نظم از واجبات الهی است و تأمین امنیت یکی از واجباتی است که هر شهروندی بنا به وظیفه ذاتی خود موظف به رعایت و انجام آن می‌باشد. البته در جامعه اسلامی، اهمیت امنیت دوچندان بوده و نباید اجازه داده شود که عناصر ناباب به حیثیت دینی مردم اهانت کرده و ارزش‌های اسلامی و اجتماعی را زیر پا گذارند. پلیس و دستگاه انتظامی به‌عنوان یکی از اصلی‌ترین سازمان‌های تولید، حفظ و گسترش امنیت اجتماعی به‌تنهایی قادر به اجرای این مأموریت نبوده و مشارکت آحاد لایه‌های جمعیتی به‌ویژه معتمدین محلی (شوراهای محله، کسبه خوش‌نام و باسابقه، هیئت‌امنای مساجد، فعالان بسیج، بازاریان، ریش‌سفیدان و پیش‌کسوتان) در این خصوص حائز اهمیت است؛ بنابراین، امنیت به‌عنوان یک نیاز اجتماعی و ضروری با مشارکت معتمدین محلی قابل‌استقرار و ارتقا می‌باشد. با گذشت زمان، گسترش شهرها و افزایش جمعیت، مناسبات اقتصادی، سیاسی، فرهنگی، ورود و حضور اتباع خارجه، حاکم‌شدن منافع شخصی و فردی، افزایش شکاف طبقاتی، تقسیم‌شدن شهر از لحاظ اجتماعی و

مالی به شمال و جنوب، موجب افزایش وقوع جرم و انواع آسیب‌های اجتماعی مانند اعتیاد، سرقت، طلاق، خودکشی و ... در شهرها شده است و امروزه متأسفانه هیچ روزی نیست که خبر سرقت، قتل و ... در رسانه‌ها درج نشده باشد. این مسائل باعث سلب امنیت اجتماعی شهروندان می‌شود؛ بنابراین، شهروندان احساسی ناامنی می‌کنند. همه مسائل یادشده، ضرورت پژوهش را برجسته‌تر می‌سازد.

پیشینه و مبانی نظری

محمدی و همکاران (۱۴۰۱)، پژوهشی با عنوان «ارزیابی اثرات مشارکت و تعهد جامعه محلی و امنیت پایدار بر تحقق توسعه متوازن و پایدار شهری (مطالعه موردی: شهر نقده)» انجام داده‌اند. در راستای اهداف تحقیق، این نتیجه حاصل شد که باتوجه‌به ضریب مسیر ۰/۰۹۸ و همچنین باتوجه‌به میزان تی برای بخش اول فرضیه (مشارکت و تعهد جامعه محلی بر تحقق توسعه متوازن و پایدار) که برابر با ۲/۵۲۳ است و باتوجه‌به ضریب مسیر ۰/۸۰۹ و میزان تی برای بخش دوم فرضیه (امنیت پایدار بر تحقق توسعه متوازن و پایدار) که برابر با ۲۵/۸۸۱ است و بر اساس یافته‌های تحقیق، می‌توان ادعا کرد که مشارکت و تعهد جامعه محلی و امنیت پایدار بر تحقق توسعه متوازن و پایدار شهر نقده نقش اساسی دارد.

غلامی زربینی و همکاران (۱۳۹۹)، پژوهشی با عنوان «تأثیر مشارکت سازمان‌های مردم‌نهاد در ارتقای امنیت کلان‌شهر تهران» انجام داده‌اند. برابر یافته‌های این پژوهش، بیش از ۶۰٪ پاسخگویان معتقدند که مشارکت سَمَن‌ها در ارتقای امنیت کلان‌شهر تهران تأثیر مثبت دارد. تحلیل رگرسیونی چندمتغیره نیز نشان داد که بین مشارکت سَمَن‌ها و امنیت تهران رابطه معنادار وجود دارد. همچنین، این تحلیل نشان داد که مشارکت سَمَن‌ها بیشترین تأثیر را (با ضریب بتا برابر ۰/۵۶۱) بر امنیت انتظامی دارد و امنیت اقتصادی، سیاسی و اجتماعی - فرهنگی به‌ترتیب در رتبه‌های بعدی قرار دارد. باتوجه‌به نتایج پژوهش به این نتیجه‌گیری دست پیدا کردند که سَمَن‌ها با هر

نوع جهت‌گیری که دارند می‌توانند با دو نقش «زمینه‌سازی (نقش زمینه‌سازی)» و یا «فعالیت‌های اجرایی (نقش عامل)» در گسترش امنیت تهران بزرگ نقش آفرینی کنند.

پامیلی بیدگلی (۱۳۹۸) در تحقیقی با عنوان «بررسی نقش پلیس در تقویت مشارکت مردم در تأمین امنیت عمومی شهر کاشان»، نتیجه گرفت که متغیر عملکرد پلیس در جهت تبلیغ از رسانه بیشترین تأثیر را بر مشارکت در امنیت دارد. صادقی‌مقدم (۱۳۹۸) به بررسی عوامل مرتبط با مشارکت مردم در امنیت اجتماعی شهر یزد پرداخت. یافته‌ها حاکی از آن است که میزان مشارکت مردم در امنیت اجتماعی از حد متوسط بیشتر است و از میان دو بُعد مشارکت در امنیت، میزان مشارکت در امنیت عینی بیشتر از بُعد ذهنی است. مشارکت در امنیت با میزان استفاده از وسایل ارتباط جمعی، درآمد خانواده، سن، شغل، احساس امنیت، دین‌داری، اعتماد اجتماعی، تحصیلات و وضعیت تأهل رابطه معناداری دارد؛ اما با جنسیت، تولد و سکونت ارتباط معناداری ندارد. تحلیل رگرسیون چندمتغیره نشان داد که متغیرهای اعتماد اجتماعی، دین‌داری، وسایل ارتباط جمعی، تحصیلات پدر و سن، وارد معادله رگرسیون می‌شوند و ۳۵ درصد تغییرات مشارکت در امنیت اجتماعی را تبیین می‌کنند.

خوشفر (۱۳۹۸) تحقیقی با عنوان «بررسی مشارکت مردم در ایجاد حفظ و گسترش امنیت اجتماعی» به انجام رسانید. این تحقیق به روش پیمایشی و برای ساکنین ۲۰ سال به بالای مراکز شهرستان‌های استان مازندران به انجام رسیده است. نتایج تحقیق حاکی از آن است که پاسخگویان در حد کم احساس امنیت می‌کنند؛ گرایش پاسخگویان نسبت به برقراری امنیت در حد کم است و کمترین احساس امنیت در بُعد امنیت جانی و بیشترین احساس امنیت در بُعد امنیت مالی می‌باشد. مشارکت در تأمین امنیت، طبقه اجتماعی و جنس بر احساس امنیت اجتماعی اثرگذار است. بین پایگاه اقتصادی - اجتماعی با میزان گرایش به برقراری رابطه منفی معنی‌داری وجود دارد. تفاوت معنی‌داری بین متولدین روستا با متولدین شهر از لحاظ میزان گرایش به برقراری امنیت وجود دارد؛ به‌طوری‌که متولدین روستاها گرایش بیشتری به تأمین امنیت دارند.

رابطه مثبت و معنی‌داری بین میزان احساس امنیت با میزان گرایش به برقراری امنیت وجود دارد. هیچ‌گونه تفاوتی بین وضعیت تأهل افراد و بین دارندگان مشاغل مختلف به لحاظ میزان گرایش به مشارکت در برقراری امنیت وجود ندارد.

در تحقیقی دیگر انصاری (۱۳۹۷) به موضوعی با عنوان «پژوهش در عوامل مؤثر به مشارکت مردم در امور مربوط به ناجا در شهر تهران» پرداخته است. نتایجی که از این پژوهش به دست آمده عبارت است از: پایین بودن اعتماد مردم به پلیس، ناآگاهی کارکنان به شرح وظایف در برخورد با مردم و عدم آموزش شهروندان در راستای مشارکت از مهم‌ترین موانع مشارکت مردم و پلیس است. انتظاری و همکاران (۱۳۹۴) در تحقیقی با عنوان «احساس امنیت اجتماعی و عوامل مؤثر بر آن با تأکید بر نقش پلیس» نتیجه گرفتند که میانگین احساس امنیت اجتماعی جمعیت آماری مورد مطالعه در حد متوسط بوده و متغیرهای مشارکت اجتماعی، اعتماد اجتماعی، نگرش به عملکرد نیروی پلیس و پایگاه اقتصادی - اجتماعی با متغیر وابسته رابطه مستقیم دارند. تحلیل رگرسیون چندمتغیره نشان داده که به ترتیب میزان اعتماد اجتماعی، نگرش به عملکرد نیروی انتظامی، میزان مشارکت اجتماعی و پایگاه اقتصادی - اجتماعی پاسخ‌گویان در تبیین احساس امنیت اجتماعی شهروندان سهم عمده‌ای داشته است.

صادق سجادی (۱۳۹۲) در تحقیقی با عنوان «تأثیر شبکه روابط و اجتماعی و اعتماد به پلیس بر میزان مشارکت مردم در برقراری امنیت اجتماعی پایدار در شهر سمنان» به این نتیجه رسید که بین مشارکت متوسط مردم و تأمین امنیت اجتماعی رابطه معناداری وجود دارد. به نظر می‌رسد افزایش اعتماد مردم نسبت به مأموران انتظامی در کنار تقویت شبکه‌های اجتماعی نقش بسزایی در ارتقای مشارکت مردم در بحث امنیت اجتماعی دارد. نجاری (۱۳۹۱) در تحقیقی با عنوان «بررسی عوامل جمعیتی اجتماعی و اقتصادی مؤثر بر احساس امنیت افراد در شهر تهران در مناطق ۱ و ۲ شمال و ۱۹ و ۲۰ جنوب تهران» به این نتیجه رسید که رابطه معنی‌داری بین متغیر مستقل تحقیق از

قبیل سطح تحصیلات، سن، درآمد، پایگاه اجتماعی، وضعیت اشتغال، مشارکت اجتماعی، اعتماد اجتماعی و جامعه‌پذیری با متغیر وابسته امنیت اجتماعی به‌دست آمده است؛ یعنی با بالا رفتن این متغیرها، احساس امنیت افراد هم به‌مراتب بالا می‌رود.

منظمی تبار (۱۳۸۵) در تحقیقی با عنوان «نقش مشارکت‌های مردمی در تقویت امنیت اجتماعی» به بررسی شیوه‌های تأمین امنیت در جهان سوم پرداخته است. وی روش تأمین امنیت در اغلب این کشورها را استفاده از شیوه قهرآمیز بیان می‌نماید که به همین دلیل امنیت از این نوع را ناپایدار و کم‌دوام می‌داند. وی بر این باور است که کشورهای پیشرفته به‌دلیل اینکه مشارکت‌های مردمی را در بین شهروندان خود نهادینه نموده‌اند، به امنیت پایدار دست یافته‌اند.

اسکوگان^۱ (۲۰۱۸) در مقاله‌ای با عنوان «مشارکت اجتماعی و مراقبت انتظامی همگانی» به بررسی نقش مشارکت همگانی در ابعاد مختلف در تأمین امنیت پرداخته است. نتایجی که از این مقاله به‌دست آمده این است که مهم‌ترین نوآوری سازمانی در سازمان پلیس، نظارت همگانی بر پلیس بوده است. این اصطلاح در واقع متضمن مشارکت و همکاری شهروندان با پلیس در سطح محلی، تعریف مسائل مرتبط با جرم، تعیین اولویت‌های پلیس، شناسایی مسئله و حل آن‌ها است.

در جمع‌بندی پیشینه تحقیق می‌توان گفت که در سالین اخیر در زمینه موضوع امنیت و به‌خصوص امنیت اجتماعی به متغیر سرمایه اجتماعی و ابعاد آن همچون مشارکت اجتماعی توجه شده است. پژوهش حاضر از این نظر با این تحقیقات وجه اشتراک دارد؛ اما آنچه وجه متمایز این پژوهش می‌باشد توجه به مشارکت اجتماعی یک قشر خاص از جامعه همچون معتمدین محل و بررسی تأثیر آن بر امنیت اجتماعی است.

1. Skogan

مفهوم مشارکت و مشارکت اجتماعی

مشارکت از نظر لغوی به معنی شرکت کردن است. مشارکت، نوعی رفتار با مردم است که آنان را قادر می‌سازد تا بر حوادث مؤثر زندگی‌شان تأثیر قاطع بگذارند، به همین خاطر باید از آزادی کامل و از جمله حق اظهارنظر برخوردار باشند و دارای اهمیت و ارزش تلقی شوند (افشانی و جنتی‌فر، ۱۳۹۵، ۷۸).

در یک تعریف رایج، مشارکت به معنای بهادادن به نقش و نظر مردم در تصمیم‌گیری‌های سیاسی و دسترسی آنان به منابع قدرت است. (اوکلی و مارسدن^۱، ۱۳۸۰، ۷۶). آلن پیرفیت^۲ در دیباچه «اثر دسته‌جمعی و مشارکت چیست» می‌نویسد: مشارکت مورد مشورت قرارگرفتن قبل از تصمیم‌گیری را گویند؛ به‌نحوی که اظهارنظر شخصی و اعمال مراقبت در جریان اجرایی این تصمیم و تحول نتایج آن امکان داشته باشد. یک قرن و اندی سال پیش استوارت میل^۳ نوشت: تنها حکومتی می‌تواند مانع جلوگیری ضرورت‌های دولت اجتماعی باشد که همه افراد ملت با آن مشارکت داشته باشند (میرسپاسی، ۱۳۹۹، ۱۲۳).

مشارکت مردمی به معنای کوشش و تلاش جمعی در یک چهارچوب سازمانی است که اعضا با ائتلاف منابع درصدد دستیابی به اهداف خودشان هستند. در نتیجه، مشارکت یک فرایند فعال است که هر یک از مشارکت‌کنندگان به‌واسطه اندیشه، تأمل و نظارت فعالشان به اقدام و عمل مشارکتی ترغیب می‌شوند. مشارکت اجتماعی دلالت بر گسترش روابط بین‌گروهی در قالب انجمن‌های داوطلبانه، باشگاه‌ها، اتحادیه‌ها و گروه‌هایی دارد که معمولاً خصلتی محلی و غیردولتی دارند و هدفشان مشارکت و درگیر ساختن مردم در فرایندهای اجتماعی مختلف در قالب سیاست‌های اجتماعی است؛ به‌عبارتی، مشارکت اجتماعی بر آن دسته از فعالیت‌های ارادی دلالت دارد که اعضای یک جامعه از طریق آن‌ها در امور شهر و روستا شرکت کرده و

1. Oakly & marsden

2 . Alen Peyrefitte

3 . Stuart Mill

به صورت مستقیم و غیرمستقیم در شکل دادن حیات اجتماعی مشارکت دارند (محسنی تبریزی، ۱۳۸۲، ۱۰۸).

تعدد و گستردگی سازمان‌های محلی و غیردولتی در یک جامعه بیانگر وجود مشارکت اجتماعی در آن جامعه است. در دوران جدید هم خصوصاً از عصر روشنگری به بعد طرح مباحث نو در این زمینه اهمیت روزافزونی یافته است تا جایی که جامعه مدنی به واسطه بسط و گسترش مشارکت‌های اجتماعی و نهادهای مدنی تعریف می‌شود. نهادهای مدنی، تشکل‌های مردمی غیردولتی است که در حفاصل توده‌های مردم با دولت به وجود می‌آید و بخشی از مردم را برای دستیابی به یک هدف مشخص، و در یکی از سازمان‌های اجتماعی سازمان‌دهی می‌کند. دامنه فعالیت این نهادها که به منظور مشارکت سازمان یافته مردم تشکیل می‌شوند بسیار گسترده است. مشارکت اجتماعی با مشارکت مردمی قرابت دارد؛ زیرا اولاً مشارکتی است که از متن جامعه برمی‌آید؛ ثانیاً عرصه‌های مختلف حیات اجتماعی را در برمی‌گیرد. چنین مشارکتی در برنامه‌های عمران اجتماعی، به ویژه در سطح روستاها، جایگاه ویژه‌ای دارد که غفلت از آن و فراهم نساختن بسترهای لازم برای بسط و بهره‌گیری مناسب از آن، برنامه‌های عمران اجتماعی را در سطوح مختلف دچار مشکل و نارسایی می‌کند؛ بنابراین، مشارکت اجتماعی را می‌توان فرایند سازمان یافته‌ای دانست که از سوی افراد جامعه به صورت آگاهانه، داوطلبانه و جمعی با در نظر داشتن هدف‌های معین و مشخص به منظور سهیم شدن در منابع قدرت انجام می‌گیرد. نمود عینی چنین مشارکتی وجود نهادهای مشارکتی مانند انجمن‌ها، گروه‌ها، سازمان‌های غیردولتی است (ازکیا، ۱۳۸۶، ۲۹۳).

ویژگی‌های مشارکت

۱- مشارکت مشروط به برابری انسان‌ها و منوط به آزادی آنهاست. در یک نظام مشارکتی فرض بر این است که مردم باید فرصت مناسب برای تأثیرگذاری بر سیاست‌ها و به دست آوردن مشاغل عمومی را داشته باشند و دولت نیز باید امکان رقابت را بر اساس شایستگی افراد مهیا کند.

۲- مشارکت حق مردم است و بیش از هر چیز نیازمند اقدام آگاهانه آنهاست. مشارکت امری تحمیلی یا دعوتی نیست، مشارکت بلکه نوعی توان بخشیدن و قدرتمند کردن گروه‌های ضعیف است که برای حل مشکلات خود نقش فعالی داشته باشند، چنین مشکلاتی نه فرمایشی است و نه وضع کردنی بلکه باید آن را به دست آورد؛ یعنی امتیازی نیست که حکومت به اتباع خویش می‌دهد. بلکه حقی است که باید از آن استفاده کند (نیک‌گهر، ۱۳۹۹، ۶۳).

۳- مشارکت یک فرایند است که محصول ثابت و نهایی آن، توسعه است.

۴- مشارکت فعالیتی کمی و کیفی و دارای درجاتی است؛ از این رو گستره و ژرفای آن متغیر و در عین حال مهم است، وسعت مشارکت بدون عمق کافی آن را سطحی و آسیب‌پذیر می‌گرداند و عمق بدون وسعت مشارکت نمی‌شود.

۵- مشارکت دارای پیامدهای دوسویه است و چنانچه بنا باشد مؤثر واقع شود، مستلزم تغییراتی بنیادی در اندیشه و عمل است که باید از درون جامعه بجوشد و در قالب‌های پایدار و مقبول جامعه و دولت تبلور یابد ایده‌های مربوط به مشارکت یک نقطه مشترک دارد و آن اهمیت دادن به نقش و نظر مردم در تصمیم‌گیری‌های سیاسی و دسترسی آنان به منافع قدرت است (نیک‌گهر، ۱۳۹۹، ۶۹).

مشارکت اجتماعی از دیدگاه اندیشمندان شرق و غرب

مشارکت اجتماعی نیاز به شرایطی دارد که در صورت فراهم‌شدن آنها امکان شکل‌گیری و ادامه آن وجود دارد. این شرایط شامل شرایط مساعد سیاسی، اجتماعی و فرهنگی است (ازغندی، ۱۳۹۶، ۴۰۴-۴۰۸). برای مثال در بُعد فرهنگی، وجود و پذیرش ارزش‌هایی مانند تعاون، همیاری و رسیدگی به نیازهای مردم، و درونی‌کردن آنها در شرایط اجتماعی‌شدن، و اعتقاد به اثربخش بودن مشارکت اجتماعی در بهبود وضعیت فردی و اجتماعی، در اقدام مشارکت‌جویانه اثر می‌گذارد (خوشفر، ۱۳۹۸، ۳۴؛ پناهی، ۱۳۹۸، ۱۹-۲۳).

اندیشمند دیگری به نام کائوتری^۱ بسترهای مناسب برای مشارکت مردم را در چهار شرط بیان می‌کند: ۱- ایدئولوژی مشارکت؛ ۲- نهادهای مشارکتی؛ ۳- اطلاعات کافی؛ و ۴- امکانات مادی و تخصص لازم (کائوتری، ۱۳۹۹، ۱۵۰-۱۵۷).

در نظر پارسونز^۲، کنش انسان دارای سه بُعد ارگانستی، شخصیتی و فرهنگی است، که در این میان، ارگانسیم رفتاری به‌عنوان محرک‌های زیستی انسان تلقی می‌شود و وظیفه آن انطباق با محیط است. ولی انسان با قرارگرفتن در محیط فرهنگی، ارزش‌ها را درونی می‌کند و دارای شخصیت می‌شود که او را به‌سوی هدف‌های خاصی هدایت می‌کند و نظام فرهنگی، نظام اجتماعی را با کارکرد یگانگی خود نظم می‌بخشد. وی معتقد است که انسان در کنش‌های اجتماعی خود رابطه‌ای دوجانبه با جامعه دارد؛ به‌طوری‌که هم در تغییرات ساختاری جامعه مؤثر است و هم از جامعه تأثیر می‌پذیرد و شرایط ساختاری جامعه، کنش‌های او را مشروط و مفید می‌سازد. پارسونز عوامل مختلفی را در جهت‌گیری مشارکت، مؤثر می‌داند که عبارت‌اند از: جهت‌گیری جمعی در مقابل جهت‌گیری فردی، علاقه‌داشتن در مقابل بی‌اعتنایی، عام‌گرایی در مقابل خاص‌گرایی، ویژه و انحصاری‌بودن در مقابل پراکنده بودن. این متغیرها بیانگر ارزش‌های اصلی جامعه هستند (کرایب^۳، ۱۳۹۸، ۴۴-۵۱، توسلی، ۱۴۰۰، ۲۳۷-۲۶۱).

دیدگاه لرنر^۴ درمورد مشارکت در چهارچوب اشاعه فرهنگی است. وی مطالعه خود را در شش کشور خاورمیانه (ترکیه، لبنان، ایران، اردن، مصر و سوریه) در کتابی به نام «گذار از جامعه سنتی، نوسازی در خاورمیانه» به چاپ رساند. وی با رویکرد جامعه‌شناختی - روان‌شناختی به مطالعه پرداخته است؛ به این معنی که با بسط و نشر عناصر فرهنگی جوامع مدرن در کشورهای جهان سوم آمادگی روانی و اجتماعی برای پذیرش عناصر فرهنگی جدید و ایفای نقش جدید در این رابطه فراهم می‌شود. به‌نظر او مهم‌ترین عناصر و متغیرهای نوسازی‌کننده عبارت‌اند از: رسانه‌های گروهی، تعلیم و تربیت و شهرنشینی. نفوذ و گسترش این عناصر به

1. Caotri
2. Parsons
3. Craib
4. learner

درون جامعه سنتی، دگرگونی در نگرش‌های مردم را در پی دارد. یکی از شاخصه‌های این نگرش جدید وجود همدلی و بروز شخصیت انتقالی در افراد است؛ به این معنی که شخص این توانایی را دارد که خود را به جای دیگران بگذارد و به کنش سازنده با دیگران بپردازد. بر همین قیاس، مشارکت افراد در ابعاد مختلف زندگی اجتماعی نیز، یکی از ابعاد توسعه اجتماعی و روانی به‌شمار می‌رود (ازکیا و غفاری، ۱۳۹۶، ۱۰۸).

دیوید سیلز^۱ می‌گوید با هر مدلی که بخواهیم این متغیرها را به کار ببریم می‌توانیم استدلال کنیم:

— افراد در بطن نیروهای اجتماعی (منزلت، تعلیم، تربیت و آموزش، مذهب و ...) محاط شده‌اند؛

— تفاوت‌های شخصیتی از نظر توانمندی‌ها و استعدادها موجب می‌شود که افراد از نظر آمادگی برای پاسخ دادن به محرک‌های اجتماعی متفاوت باشند؛ و اینکه پیش‌شرط‌های اجتماعی و روان‌شناختی تا چه حد بر فعالیت اجتماعی و سیاسی افراد تأثیر می‌گذارند، تا حدود زیادی به خود محیط‌های اجتماعی شامل نهادها، ساختارهای اجتماعی، الگوی باورها، جامعه‌پذیری، اعتقادات و ارزش‌های فرهنگی و سیاسی بستگی دارد. این سه دسته از متغیرها (نیروی اجتماعی، تفاوت شخصیتی و محیط‌های اجتماعی) به‌شدت با هم مرتبط و به‌هم‌آمیخته هستند و هر تغییری در هر یک از آن‌ها، مشارکت را افزایش و کاهش می‌دهد و هر تحلیلی که مبتنی بر یکی از عوامل باشد گمراه‌کننده و ناقص است. وی تأکید می‌کند که همبستگی بین مشارکت و برخی از این متغیرها در مواردی ضعیف و بی‌ثبات است و ممکن است از یک زمینه فرهنگی به زمینه فرهنگی دیگر تغییر کند (محسنی تبریزی، ۱۳۸۲، ۹۱).

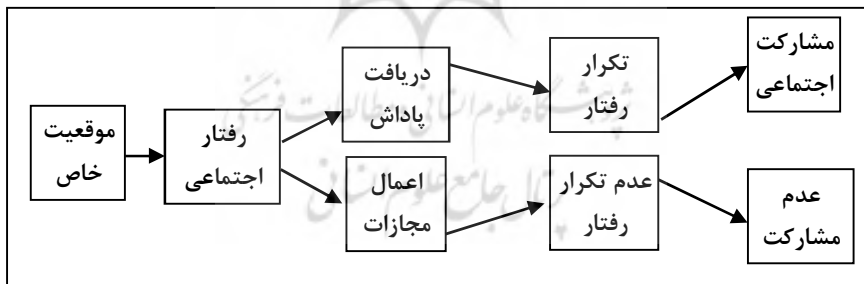
همچنین به بررسی چند نظریه دیگر در زمینه مشارکت اجتماعی می‌پردازیم:

ماکس وبر^۱ در تبیین مشارکت بر اساس شیوه‌های ذهنی معتقد است که مشارکت، عملی است که در رابطه با اعمال دیگران انجام می‌گیرد؛ و برای عامل

1. D.Sills

کنش معنا و مفهوم خاصی قائل است. او معتقد است که در تفهیم عمل اجتماعی می‌بایست انگیزه‌ها و عوامل اجتماعی را جست‌وجو نمود. تعداد بیشتر مردم احتمال قابل‌پیش‌بینی بودن رفتارشان را بر اساس یک معنا جهت می‌دهند. این معنا ممکن است در چهارچوب مقرراتی جست‌وجو شود، یا در عاداتی نهفته باشد و یا شامل ارزش‌ها و باورهای اجتماعی شود؛ به‌نحوی که هر یک از آن‌ها دلایل مساعدی برای جهت‌دادن به رفتار خاص خود بیابند. براساس این دیدگاه، کنش افراد براساس اصل پاداش و مجازات قابل‌کنترل و تغییر است؛ یعنی هر فرد به جنبه‌هایی که پاداش دارد، پاسخ می‌دهد و از جنبه‌هایی که مجازات دارد اجتناب می‌ورزد (علفیان، ۱۳۹۹، ۹۰). براساس نظریهٔ وبر، می‌توان به رابطه بین رضایت از خدمات شهری و مشارکت اجتماعی اشاره کرد. بر این اساس، کسانی که احساس رضایت بیشتری از خدمات شهری دارند، بیشتر به سمت فعالیت کردن در اجتماع گرایش پیدا می‌کنند.

نظریهٔ وبر در مورد مشارکت اجتماعی بعدها، توسط هومنز^۲ بسط بیشتری یافت. هومنز مشارکت را رفتاری اجتماعی می‌داند که در ازای دریافت پاداش و یا مجازات احتمالی انجام می‌شود. به‌طور خلاصه، نظریهٔ هومنز را دربارهٔ مشارکت اجتماعی به‌صورت نمودار زیر می‌توان ارائه داد:

شکل ۱. مدل مشارکت اجتماعی هومنز، منبع (رجبی فرجاد و دانش‌فرد، ۱۳۹۳، ۴۱۲)

گای درام^۱ سه تفسیر از مشارکت اجتماعی دارد: ۱- بسیج مردم برای بر عهده گفتن طرح‌های توسعه که از بالا برنامه‌ریزی می‌شوند و نمود عینی آن در شکل کمک نیروی کار و کمک مالی است؛ ۲- تمرکززدایی در دستگاه‌های دولتی یا سازمان‌های مرتبط از طریق توزیع منابع و قدرت‌های تصمیم‌گیری به سطوح پایین‌تر مردمی و هیئت‌های منتخب مردم؛ و ۳- فرایند اختیار دادن به جافتادگان و محرومان (گای درام، ۱۳۹۹، ۱۸۳).

با دقت در نظریه گای درام، عضویت در تشکل‌های اجتماعی را می‌توان به‌طور مستقیم منطبق بر تفسیر دوم او از مشارکت دانست. به‌علاوه با توجه به این که دولت در تشکل‌های اجتماعی در جامعه ایران دخالت دارد، این تغییر را می‌توان ناظر بر تفسیر وی از مشارکت نیز دانست؛ بنابراین، متغیر عضویت در تشکل‌های اجتماعی را می‌توان مستقیم از این نظریه اخذ کرد.

اوکلی و مارسدن نیز از مشارکت اجتماعی سه تفسیر ارائه داده‌اند: ۱- شرکت داوطلبانه مردم در برنامه‌های عمومی؛ ۲- برانگیختن احساسات مردم و افزایش درک و توان شهروندان؛ و ۳- دخالت در فرایندهای تصمیم‌گیری، اجرا و سهیم‌شدن مردم در منافع. تفاسیر مطرح‌شده توسط اوکلی و مارسدن از لحاظ اهمیت‌دادن به مردم و حقوق آنان را می‌توان در سه سطح: مشارکت پایین (تفسیر پایین)، مشارکت متوسط (تفسیر دوم)، مشارکت بالا (تفسیر سوم)؛ بیان کرد (قاسمی، ۱۳۹۴، ۲۵).

پارسونز به‌عنوان نظریه‌پرداز ساختی - کارکردی در قالب نظریه کنش اجتماعی هرچند که درباره مشارکت اجتماعی آشکارا سخن نگفته است؛ اما در لابه‌لای نظریه مشهورش یعنی کنش اجتماعی می‌توان دیدگاه وی را استنباط کرد؛ از نظر پارسونز مشارکت اجتماعی فرایندی آگاهانه، خلاقانه و همراه با اهداف خاصی است که در چهارچوب یک نظام اجتماعی رخ می‌دهد؛ به‌عبارت‌دیگر، وی معتقد است که با شکل‌گیری ساختارها و کارکرد هر موضوعی امکان رخ‌دادن امری امکان‌پذیر است. پارسونز، عوامل مؤثر بر

1. Gay deram

مشارکت اجتماعی را فرهنگ (ارزش‌ها و هنجارها)، نظام اعتقادی افراد، تمایلات نیازی و اجتماعی کردن افراد می‌داند.

یکی از چهارچوب‌هایی که برای تبیین رفتار مشارکتی مطرح شده است، نظریه سیستمی پارسونز است. پارسونز معتقد است که در یک نظام اجتماعی بزرگ چهار خرده‌نظام وجود دارد که هر کدام دارای کارکردی هستند. نظام فرهنگی با ارائه ارزش‌ها و هنجارها به نهادهای اجتماعی باعث الگوسازی و در نهایت جامعه‌پذیر کردن افراد می‌شود، نظام اجتماعی نیز با مکانیسم کنترل اجتماعی به امر جامعه‌پذیر کردن افراد کمک می‌کند. دو خرده‌نظام دیگر یعنی، نظام سیاسی و نظام اقتصادی، هر کدام با کارکردهای خاص خود، دستیابی به هدف و تطابق به جریان جامعه‌پذیری مدد می‌رسانند تا در نتیجه رفتار مشارکتی در نزد افراد نهادینه شود.

مؤلفه‌های مشارکت اجتماعی

مشارکت در اجرا

مشارکت واقعی مردم در مرحله اجرا مستلزم همراهی آن‌ها در اجرای برنامه‌های در دست اقدام است. مردم به سه طریق عمده می‌توانند در اجرای جنبه‌های متفاوت یک طرح مشارکت نمایند: کمک به تأمین منابع، تلاش برای هماهنگی و فعالیت برای عضوگیری جهت اجرای برنامه.

کمک به تأمین منابع ممکن است به شکل‌های گوناگون از جمله تأمین نیروی کار، تأمین نقدینگی و کمک‌های مادی و دادن اطلاعات مورد نیاز باشد. همه این درون‌دادها برای پروژه‌هایی که می‌کوشند مشارکت مردم را به کار گیرند، ضروری است. از جمله موارد مشارکت مردم در طرح‌ها شامل واگذاری زمین برای احداث مدرسه، کمک مالی یا واگذاری اطلاعات در مورد موضوعات مورد نیاز مسائل منطقه، همچنین مشارکت آن‌ها در مسائل اجتماعی از قبیل کمک مالی دسته‌جمعی نظیر جشن‌ها و اعیاد و عزاداری‌ها ذیل عناوین مختلف است. رابطه میان سه جنبه مشارکت با کمک به تأمین منابع باید به روش ترسیم شود. این بسیار اهمیت دارد که روشن شود چه کسی کمک می‌کند و

کمک‌ها یا و چگونه انجام می‌گیرد. این کمک‌ها اجباری است یا اختیاری، تا چه اندازه انفرادی هستند و تا چه اندازه بر مبنای جمعی است. توجه به این مسائل، بسیار مهم است؛ زیرا کمک در تأمین منابع، اغلب می‌تواند نابرابر باشد.

باید توجه داشت که مشارکت یک فرایند بوده است نه یک عمل ضرب‌الاجل. ناامیدی‌های اولیه در این امر مستلزم عزمی راسخ برای مقابله و تلاش در جهت بالابردن فرهنگ مشارکت در مردمی است که به‌طور جدی در انتخاب روش‌ها مؤثرند و به ارائه طرح‌ها و برنامه‌ها کمک می‌دهند و احساس رضایت می‌کنند. مشارکت در اداره پروژه و انجام هماهنگی‌های آن دومین راهی است که مردم می‌توانند از طریق آن در اجرای پروژه مشارکت کنند. در اینجا آن‌ها می‌توانند اعضای انجمن‌های داوطلبانه‌ای باشند که در هماهنگ ساختن فعالیت‌های آن‌ها با فعالیت‌های مربوط به پروژه نقش ایفا کنند. طرح برخوردار از مشارکت مردم در حوزه هماهنگی می‌تواند از طریق آموزش مشارکت‌کنندگان در زمینه فنون اجرای پروژه موجب تقویت خوداتکایی آن‌ها و دستیابی به اطلاعات و توصیه‌های ارزشمندی در خصوص مشکلات و محدودیت‌های تأثیرگذار بر اجرای پروژه شود.

مشارکت در تصمیم‌گیری

این نوع مشارکت به‌طور خاص حول محور تولید فکر، تدوین و ارزیابی گزینه‌ها و انتخاب از میان آن‌ها و نیز تدوین طرح و برنامه برای اجرای گزینه‌های منتخب حرکت می‌کند. به‌همین دلیل بین تصمیمات اولیه و تصمیمات جاری تمایزی وجود دارد. تصمیمات اولیه با شناسایی نیازها و چگونگی پرداختن به این نیازها از طریق اجرای یک پروژه خاص اتخاذ می‌شوند، برای بیشتر پروژه‌ها این مرحله، مهم‌ترین مرحله است. در مرحله تصمیمات یا فرضیات اولیه، بیشتر کارهای پروژه مشخص و قطعی می‌شوند و باید به‌دقت مشخص و در کانون توجه قرار گیرند.

مشارکت در تصمیم‌گیری در مراحل اولیه می‌تواند اطلاعات ارزشمندی درباره محیط و جلوگیری از سوءتفاهم در زمینه ماهیت مشکلات و راهبردهای

پیشنهادی برای حل و فصل آن‌ها در اختیار بگذارند. از جمله تصمیمات اولیه‌ای که مردم می‌توانند در اتخاذ آن‌ها مشارکت کنند، تصمیم‌گیری درباره راه‌اندازی پروژه، چگونگی تأمین هزینه و نیروی کار لازم برای اجرای آن، چگونگی مشارکت آن‌ها در پروژه و نیز تصمیم‌گیری درباره کمک‌هایی است که از آن‌ها انتظار می‌رود؛ از آن دسته از مردم روستا هم که در تصمیم‌گیری‌های اولیه مشارکت نداشته‌اند می‌توان خواست به محض اجرایی شدن پروژه در منطقه آن‌ها، در اتخاذ تصمیمات جاری مشارکت کنند. شواهدی وجود دارد که نشان می‌دهد مشارکت در اتخاذ تصمیمات جاری که پس از اتخاذ تصمیمات اولیه انجام می‌گیرد، ممکن است برای موفقیت پروژه مهم‌تر از مشارکت در تصمیمات طراحی اولیه باشد. برای اولویت‌های اجرایی هم باید از فرصت‌هایی که در جامعه روستایی وجود دارد؛ شیوه‌های لازم به کار گرفته شود.

امنیت و امنیت اجتماعی

امنیت یک مفهوم آشنا و قابل شناخت برای تمام جوامع بشری - از جوامع اولیه گرفته چون قبایل کوچک تا امپراتوری‌های بزرگ جهان باستان و دولت‌شهرهای یونان - بوده است و به همین دلیل امروزه نیز تلاش برای رسیدن به «وضعیت امن»^۱ اولویت نخست سیاست واحدهای سیاسی مختلف را تشکیل داده و راه‌های تأمین آن از جایگاهی خاص در سیاست‌گذاری‌های امنیتی دولت‌ها در قالب امنیت ملی برخوردار است. اساس تشکیل جامعه نیز مسائل امنیتی بوده که در این خصوص می‌توان به نظریه قرارداد اجتماعی فلاسفه قرن هجدهم از هابز^۲ گرفته تا روسو^۳ اشاره کرد که به عقیده آن‌ها نیاز به تضمین جمعی امنیت افراد، اولین مرحله قانونی برای شکل‌گیری یک دولت است. به این صورت می‌توان گفت که تأمین امنیت و راه‌های دستیابی به آن از جمله سنگ‌بناهای شکل‌گیری واحدهای سیاسی از نگاه تاریخی بوده تا از این طریق اعضای جوامع مذکور بتوانند به کمک همدیگر به مهم‌ترین نیازشان که تأمین امنیت است، دست یابند؛ اما آنچه در جوامع اولیه و حتی تا این اواخر یعنی تا

1. Secure Situation

2. Hobbes

3. Rousseau

اواخر دهه ۱۹۸۰ میلادی مطرح شد، دیدگاه محدود به امنیت بود؛ طوری که بحث امنیت روی موضوعات نظامی متمرکز، یعنی نوعی دید تقلیل‌گرایانه نسبت به امنیت حکم‌فرما بود و امنیت را در توانایی‌های نظامی و برقراری صلح بعد از جنگ‌ها جست‌وجو می‌کردند (بوزان^۱، ۱۳۹۹، ۲۳).

ولی امروز امنیت دیگر محدود به آرامش پس از جنگ‌های ویرانگر و توانایی نظامی نیست، بلکه به تمام سطوح زندگی مدرن انسان‌ها راه گشوده و مربوط می‌شود. امروزه مفهوم امنیت تنها مسائل نظامی را در بر نمی‌گیرد، بلکه تمام عرصه‌های اقتصادی، فرهنگی، سرزمین، تمدن و جان انسان‌ها را درمی‌نوردد و در تمام ابعاد زندگی انسان مصداق و معنی پیدا می‌کند. از همین روی بر تعریف جدید امنیت یعنی «امنیت فراگیر» تأکید می‌گردد. تحولات به‌وجود آمده نه‌تنها سبب تغییر در مفهوم امنیت و ابعاد آن گردیده بلکه راه‌ها و راهبردهایی که در جهت دستیابی به امنیت توسط واحدهای سیاسی وضع می‌گردد را نیز در برمی‌گیرد. ایان بلانی^۲ تعریف ذیل را از امنیت ارائه کرده است: «امنیت یعنی رهایی نسبی از جنگ» (بوزان، ۱۳۹۹، ۲۶). چنان‌که دیده می‌شود این صاحب‌نظر، امنیت را در رابطه با جنگ تعریف کرده که این تعریف در شرایط امروزی تعریف دقیقی نمی‌باشد. درست است که امنیت بیشتر در رابطه با جنگ معنی پیدا می‌کند اما مواردی نیز وجود دارد که در آن جنگی مطرح نیست ولی امنیت خود به‌عنوان یک نیاز جدی مطرح است؛ مانند امنیت غذایی و یا امنیت در مقابل بعضی امراض مهلک و غیرقابل علاج که حیات انسان را حتی در امن‌ترین جامعه نیز مورد تهدید قرار می‌دهد. صاحب‌نظر دیگری به نام لارونی مارتین^۳ در خصوص تعریف امنیت می‌گوید: «امنیت عبارت از تضمین رفاه آتی می‌باشد». این تعریف بر مبنای نگرش وسیع‌تری از امنیت صورت گرفته اما اینکه آیا امنیت به‌خودی‌خود بتواند باعث تضمین رفاه گردد جای سؤال است؛ اما در این امر شکی وجود ندارد که امنیت از لازمه‌های

1. Buzan

2. Ian Bellany

3. Iurene Martin

رفاه است. جان ئی. مورز^۱ می‌گوید: «امنیت عبارت از رهایی نسبی از تهدیدات زیان‌بخش است». همچنین به عقیدهٔ آرنولد ولفرز^۲ «امنیت در معنای عینی آن فقدان تهدید نسبت به ارزش‌های کسب‌شده بوده و در معنای ذهنی، امنیت یعنی فقدان هراس از این‌که ارزش‌های مزبور مورد حمله قرار گیرد». به همین قسم «دومینیک داوید^۳» نیز تعریفی از امنیت ارائه کرده است به عقیدهٔ وی امنیت عبارت است از: «ایجاد فضایی که در آن فرد یا جمعی خودشان را در وضعیت آسیب‌پذیر احساس نمی‌کنند و تهدید متوجه آن‌ها نیست و فقط ابزار رفع تهدید در اختیار آن‌ها قرار می‌گیرد. چنین فضای امنی را می‌توان به کمک سیاست‌های دفاعی و دفاع نظامی ایجاد و یا تقویت کرد» (داوید، ۱۳۹۵، ۱۹).

به‌طور کلی، امنیت اجتماعی یکی از پیش‌نیازهای توسعهٔ کشور است؛ و بدون شک با وضعیت فرهنگی جامعه ارتباطی تنگاتنگ دارد. پابندی افراد و نهادهای جامعه به ارزش‌ها و هنجارهای پذیرفته‌شده در فرهنگ نوعی مصونیت اجتماعی ایجاد می‌کند که موجب امنیت پایدار می‌شود. هرچه امنیت فرهنگی اجتماعی در جامعه گسترش یابد، پیشرفت در سایر ابعاد توسعه تسریع می‌شود و افراد جامعه به سمتی سوق پیدا می‌کنند که در سازندگی و درخشش جامعه تأثیر می‌گذارند و از آسیب‌ها و انحرافات مصون می‌مانند (یزدانی، ۱۳۸۹، ۳۴). باری بوزان برای اولین بار اصطلاح امنیت اجتماعی را در کتاب «مردم، دولت‌ها و هراس» به‌کار برد. امنیت اجتماعی از نظر بوزان به حفظ ویژگی‌هایی ادامه دارد که بر اساس آن، افراد خود را به‌عنوان عضو یک گروه اجتماعی قلمداد می‌کنند، یا به‌عبارت‌دیگر، با جنبه‌هایی از زندگی فرد ارتباط می‌یابد که هویت گروهی او را شکل می‌دهد؛ بنابراین هر عامل و پدیده‌ای که باعث ایجاد اختلال در احساس تعلق و همبستگی اعضای یک گروه شود در واقع هویت آن گروه را به مخاطره می‌اندازد و تهدیدی برای امنیت اجتماعی آن قلمداد می‌شود (بوزان، ۲۰۰۹، ۲۳۴). در این دیدگاه، همبستگی افراد یک جامعه علاوه بر حفظ بقا، نیازمند حمایت و تقویت است که در سایه برخورداری

1. John E. Morrz

2. Arnold Wolfers

3. Dominique David

از امکانات تحقق می‌یابد. نکتهٔ دیگر این‌که بوزان و ویور امنیت را در دو بُعد عینی و ذهنی مطرح می‌کنند و اظهار می‌دارند که تهدیدهای امنیتی به‌طور ذهنی قابل تجربه‌اند (نبوی و همکاران، ۱۳۹۹، ۵۶). بوزان، نقطهٔ آغاز امنیت را ذهنی و مبتنی بر تصمیم بازیگران معرفی می‌کند، او می‌گوید که مسئله امنیت در اجتماع شناخته می‌شود زیرا بازیگران می‌توانند به آن رجوع و برخی پدیده‌ها را به‌عنوان تهدید نگاه کنند. به‌این‌ترتیب، نگاه تاریخی به پدیده‌های اجتماعی و تأکید بر نقش هنجارها، قواعد و فرهنگ نیز در این دیدگاه مطرح می‌شود، زیرا آن‌ها معتقدند امنیت همیشه برپایهٔ ارجاع عینی نیست و ارتباط انسانی و نقش هنجارها در تأمین امنیت مهم و تأثیرگذار است (همان منبع). موضوع امنیت از لحاظ سطوح به امنیت جانی، امنیت مالی، امنیت اخلاقی، امنیت فردی، امنیت گروهی، امنیت ملی و بین‌المللی و ابعاد متنوعی همچون سیاسی، اجتماعی، اقتصادی، حقوقی و غیره تقسیم می‌گردد که به تشریح آن می‌پردازیم.

امنیت جانی: یعنی تضمین جسم و جان افراد در مقابل خطرات و آسیب‌هایی که مانع ادامهٔ حیات آنان شود. در این تحقیق امنیت جانی توسط معرف‌های ذیل مورد اندازه‌گیری قرار گرفته است: فرستادن فرزند به‌تنهایی به مدرسه در مسیر طولانی، تردد با ماشین‌های مسافرکش در شب، قدم‌زدن در مسیر خلوت و تنها ماندن در خانه در شب.

امنیت مالی: عبارت است از تضمین دارایی‌های افراد از سرقت و دزدی و اطمینان خاطر که از تأمین نیازهای مادی و مالی حاصل می‌شود. معرف‌های امنیت مالی عبارت است از: خالی گذاشتن منزل مسکونی به مدت چند روز، نداشتن دزدگیر و سایر اقدامات امنیتی، بیان کردن میزان ثروت و دارایی خود با دیگران، ترک و رها کردن اتومبیل در خیابان علی‌رغم اقدامات امنیتی.

امنیت اخلاقی: عبارت است از تضمین اصول و الگوهای اخلاقی در روابط و مناسبات افراد. معرف‌های امنیت اخلاقی شامل: سپردن سرمایه به افراد دیگر جهت سرمایه‌گذاری، کمک به سرنشینان ماشینی که در شب خراب شده یا

صدمه دیده است، برقراری ارتباط دوستی با افراد غریبه، دعوت افراد غریبه به منزل و انجام معاملات مهم به تنهایی.

امنیت فردی: امنیت فردی عبارت است از حالتی که فرد - جسمی و روحی - در آن فارغ از ترس و آسیب به جان و یا مال و یا آبروی خود یا از دست دادن آن‌ها زندگی کند. علاوه بر جنبه‌های مادی فردی و اجتماعی، و بنا به آیه شریف *أَلَا بِذِكْرِ اللَّهِ تَطْمَئِنُّ الْقُلُوبُ* (رعد، ۲۸) امنیت فردی را باید در ایمان واقعی، آرامش روحی، اطمینان و طمأنینه نفس و یاد خداوند متعال جست‌وجو کرد. (اخوان کاظمی، ۱۳۹۵، ۱۵۱).

امنیت اجتماعی: به معنی امنیت جان، مال، آبرو و موقعیت اجتماعی شخص از جانب عوامل اجتماعی است. در اندیشه اسلامی، امنیت اجتماعی را باید در سایه تقوا، عدالت، رعایت حرمت، حقوق انسان‌ها و دفاع از مظلومان و محرومان و برخورد با مفسدان، مجرمان، بزهکاران و رفع فقر، تأمین رفاه و معیشت مردم و حفظ آزادی‌های مشروع و حاکمیت عادلانه، قانونی و معیارهای انسانی جست‌وجو کرد. (همان، ۱۶۲).

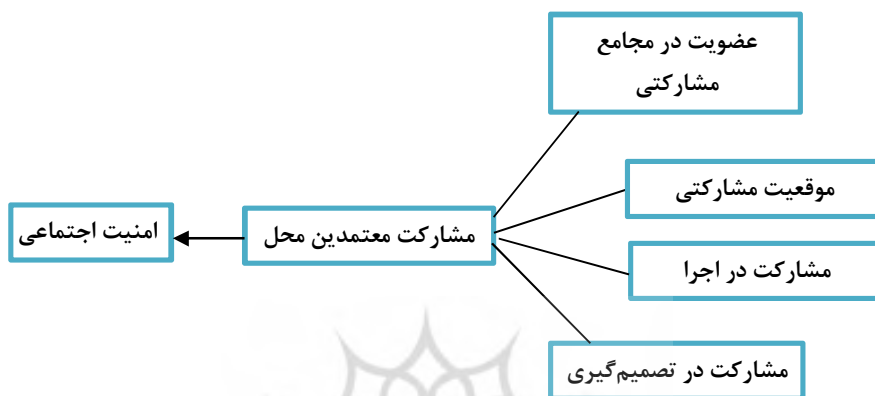
امنیت ملی: معنی کردن مفهوم امنیت ملی در جهان امروز کار پیچیده‌ای است (ماندل^۱، ۱۳۹۹، ۴۳). این واژه در قرن بیستم و به‌ویژه بعد از جنگ جهانی دوم متداول شده است. در ساده‌ترین تعاریف، امنیت ملی این‌گونه بیان می‌شود: توانایی یک ملت برای حفاظت از ارزش‌های حیاتی داخلی در مقابل تهدیدات خارجی و این‌که کشورها چگونه سیاست‌ها و تصمیمات لازم را برای حمایت از ارزش‌های داخلی در مقابل تهدیدات خارجی، اتخاذ می‌کنند. محمد ایوب معتقد است که مفهوم سنتی امنیت ملی کاربرد خود را از دست داده است. وی بر عوامل داخلی امنیت عنایت خاصی داشته و بر تفاوت معضلات و نگرش امنیتی کشورهای شمال و جنوب تأکید می‌کند و معتقد است که تفسیر شمالی‌ها از امنیت به‌نحوی است که ناامنی جنوبی‌ها از آن متبادر می‌شود و

1. Mandel

برعکس. در واقع امنیت جنوب، ناامنی شمال و امنیت شمال، ناامنی جنوب تلقی می‌شود (جعفری و میرمقدم، ۱۳۹۹، ۳۶).

مدل مفهومی پژوهش

باتوجه به مطالب ارائه شده مدل مفهومی پژوهش به شکل زیر ارائه شد.

شکل ۲. مدل مفهومی تحقیق

روش

پژوهش حاضر از نظر هدف، کاربردی و از نظر روش جمع‌آوری داده‌ها، از نوع توصیفی - پیمایشی است. برای جمع‌آوری داده‌های مربوط به ادبیات تحقیق از روش کتابخانه‌ای، و در جمع‌آوری داده‌های مربوط به جامعه آماری از روش میدانی استفاده شده است. ابزار جمع‌آوری داده‌ها در رابطه با ادبیات تحقیق فیش‌برداری بوده و در رابطه با جامعه آماری، پرسش‌نامه محقق‌ساخته می‌باشد. ساختار پرسش‌نامه به این صورت بود که پس از طراحی پرسش‌نامه‌ها (پرسش‌نامه مشارکت اجتماعی، پرسش‌نامه امنیت اجتماعی) توسط محقق با نظر چند تن از استادان فن در این زمینه، روایی محتوایی پرسش‌نامه مورد تأیید قرار گرفت؛ و برای به‌دست‌آوردن پایایی پرسش‌نامه‌ها با استفاده از ضریب آلفای کرونباخ ۶۰ پرسش‌نامه تکمیل‌شده اول، مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفت که پایایی پرسش‌نامه‌ها به شرح زیر می‌باشد: مشارکت در اجرا ۷۸ درصد، موقعیت مشارکتی ۹۱ درصد، عضویت در مجامع مشارکتی ۷۳ درصد، مشارکت

در تصمیم‌گیری ۸۴ درصد، امنیت اجتماعی ۸۷ درصد. جامعه آماری در این پژوهش معتمدین (شوراهای محله، کسبه خوش‌نام و باسابقه، هیئت‌امنای مساجد، فعالان بسیج، بازاریان، ریش‌سفیدان و پیش‌کسوتان) مناطق ۱۷، ۱۰، ۱۱ شهر تهران بود.

باتوجه به گستره جامعه آماری، از روش نمونه‌گیری تصادفی خوشه‌ای استفاده شده است. حجم نمونه براساس فرمول کوکران برابر با ۳۵۰ نفر تعیین گردید. تجزیه و تحلیل داده‌ها با استفاده از نرم‌افزار SPSS نسخه ۲۱ انجام شد. به منظور بررسی رابطه همبستگی بین متغیرهای پژوهش از همبستگی پیرسون استفاده شده است و به منظور پیش‌بینی متغیرهای ملاک از روی متغیرهای پیش‌بین با رعایت پیش‌فرض‌های مربوط به تحقیقات پیش‌بینی از تحلیل رگرسیون چندگانه استفاده شد.

یافته‌ها

در این قسمت یافته‌های تحقیق به صورت زیر ارائه می‌شود:

در این تحقیق با توجه به ادبیات تحقیق، میزان مشارکت نیز دارای چهار بُعد است که رابطه آن‌ها با امنیت اجتماعی مورد سنجش واقع شده است. یافته‌های توصیفی متغیرهای پژوهش در جدول زیر آورده شده است.

جدول ۱. یافته‌های توصیفی خرده‌مقیاس‌های تحقیق

شاخص آماری مقیاس	تعداد	میانگین	میانگین وزنی	متوسط مقیاس لیکرت	انحراف استاندارد
عضویت در مجامع مشارکتی	۳۵۰	۱۸/۱۰	۳/۰۱	۳	۳/۷۴
موقعیت مشارکتی	۳۵۰	۱۳/۵۶	۳/۳۹	۳	۱/۷۶
مشارکت در اجرا	۳۵۰	۱۷/۹۴	۲/۹۹	۳	۳/۶۹
مشارکت در تصمیم‌گیری	۳۵۰	۱۲/۸۰	۳/۲۰	۳	۲/۱۰
میزان مشارکت	۳۵۰	۶۲/۴۱	۳/۱۴	۳	۸/۹۰
امنیت اجتماعی	۳۵۰	۳۴/۷۷	۳/۴۷	۳	۶/۹۵

همان‌طور که جدول نشان می‌دهد از میان مؤلفه‌های مشارکت اجتماعی بیشترین میانگین مربوط به موقعیت مشارکتی می‌باشد؛ و کمترین میانگین مربوط مشارکت در اجرا می‌باشد. به‌علاوه براساس نتایج جدول می‌توان در مورد گروه نمونه این‌گونه توصیف کرد که میزان امنیت اجتماعی در حد بالاتر از متوسط مقیاس (۳) قرار دارد و در حد مطلوبی توسط گروه نمونه گزارش شده است.

فرضیه اصلی: میزان مشارکت معتمدین مناطق، ۱۷،۱۱،۱۰ شهر تهران در برقراری امنیت اجتماعی تأثیر دارد.

برای بررسی این پرسش که کدام یک از ابعاد میزان مشارکت معتمدین می‌تواند نقش مؤثری در پیش‌بینی برقراری امنیت اجتماعی ایفا کند، از روش رگرسیون خطی چندگانه استفاده گردید. بدین ترتیب پس از تأیید پیش‌فرض‌های رگرسیون، از این روش برای پاسخ به این سؤال که آیا مؤلفه‌های میزان مشارکت معتمدین می‌توانند برقراری امنیت اجتماعی را پیش‌بینی کنند، استفاده گردید. اولین آزمون تست مدل کلی می‌باشد. درواقع، اگر حداقل یکی از متغیرهای پیش‌بین تحقیق روی متغیر ملاک تأثیر معنادار داشته باشد، مدل پژوهشگر تأیید می‌گردد. فرض صفر و خلاف به‌صورت زیر است:

$$\begin{cases} H_0 : \beta_1 = \beta_2 = \dots = \beta_5 = 0 \\ H_1 : \beta_i \neq 0 \quad \forall \text{ one } i \text{ for } i = 1, 2, 3, 4, 5 \end{cases}$$

جدول ۲. نتایج رگرسیون عوامل میزان مشارکت مردم بر برقراری امنیت اجتماعی

مدل	مجموع مجذورات	درجه آزادی	میانگین مجذورات	F	R	R ²	R ² _{adj}	sig
رگرسیون	۸۹۴۱/۱۱	۴	۲۲۳۵/۲۸	۹۶/۹۴	۰/۷۲	۰/۵۳	۰/۵۲	۰/۰۰۱
باقیمانده	۷۹۵۴/۶۰	۳۴۵	۲۳/۰۶					
کل	۱۶۸۹۵/۷۱	۳۴۹						

همان‌طور که در جدول مشاهده می‌شود، مقدار sig کمتر از ۰/۰۵ شده است و نشان از معنی‌دار بودن مدل رگرسیون می‌باشد؛ یعنی حداقل یکی از متغیرهای پیش‌بین بر متغیر ملاک تأثیر معنادار دارد. با توجه به معنادار بودن

کل مدل اکنون باید بررسی کرد که کدام یکی از ضرایب صفر نیست و یا به عبارت دیگر کدام متغیر یا متغیرها تأثیر معنادار در مدل دارند. به این منظور از آزمون t استفاده می‌شود.

جدول ۳. ضرایب استاندارد، غیراستاندارد و آماره تی متغیرهای وارد شده در معادله رگرسیون

سطح معناداری مورد نظر	سطح معناداری به دست آمده	آماره T	ضرایب رگرسیون		متغیر پیش‌بین
			استاندارد نشده	استاندارد شده	
۰/۰۵	۰/۱۶	-۱/۴۱	-۳/۰۷		مقدار ثابت
۰/۰۵	۰/۰۰۱	۵/۳۱	۰/۲۴	۰/۴۵	عضویت در مجامع مشارکتی
۰/۰۵	۰/۰۰۱	۵/۳۶	۰/۲۶	۱/۰۴	موقعیت مشارکتی
۰/۰۵	۰/۰۰۱	۵/۱۰	۰/۲۵	۰/۴۷	مشارکت در اجرا
۰/۰۵	۰/۰۰۱	۳/۸۸	۰/۱۷	۰/۵۵	مشارکت در تصمیم‌گیری

همان‌طور که نتایج جدول نشان می‌دهد، عوامل عضویت در مجامع مشارکتی، موقعیت مشارکتی، مشارکت در اجرا و مشارکت در تصمیم‌گیری بر برقراری امنیت اجتماعی در سطح ۵ درصد تأثیر معنادار دارد و مثبت بودن ضرایب در واقع نشان‌دهنده این است که با افزایش این عوامل، برقراری امنیت اجتماعی افزایش می‌یابد.

فرضیه ۱: عضویت در مجامع مشارکتی در برقراری امنیت اجتماعی تأثیر دارد.

جدول ۴. آزمون همبستگی پیرسون برای فرضیه اول

سطح معناداری مورد نظر	سطح معناداری به دست آمده	R^2	ضریب همبستگی	شاخص آماری متغیرها
۰/۰۵	۰/۰۰۱	۰/۳۱	۰/۵۶	عضویت در مجامع مشارکتی
				امنیت اجتماعی

مطابق با جدول بالا، عضویت در مجامع مشارکتی در برقراری امنیت اجتماعی تأثیر دارد ($P < ۰/۰۵$). ضریب همبستگی بین عضویت در مجامع

مشارکتی و برقراری امنیت اجتماعی برابر ۰/۵۶ می‌باشد؛ به این معنا که با افزایش عضویت در مجامع مشارکتی، برقراری امنیت اجتماعی نیز افزایش می‌یابد. همچنین ضریب تعیین حاصل از این رابطه نشان می‌دهد که ۳۱ درصد از واریانس متغیر امنیت اجتماعی ناشی از عضویت در مجامع مشارکتی است.

فرضیه ۲: موقعیت مشارکتی در برقراری امنیت اجتماعی تأثیر دارد.

جدول ۵. آزمون همبستگی پیرسون برای فرضیه دوم

شاخص آماری متغیرها	ضریب همبستگی	R ²	سطح معناداری به‌دست آمده	سطح معناداری موردنظر
موقعیت مشارکتی امنیت اجتماعی	۰/۶۱	۰/۳۷	۰/۰۰۱	۰/۰۵

مطابق با جدول بالا، موقعیت مشارکتی در برقراری امنیت اجتماعی تأثیر دارد (P<۰/۰۵). ضریب همبستگی بین موقعیت مشارکتی و برقراری امنیت اجتماعی برابر ۰/۶۱ می‌باشد؛ به این معنا که با افزایش موقعیت مشارکتی، برقراری امنیت اجتماعی نیز افزایش می‌یابد. همچنین ضریب تعیین حاصل از این رابطه نشان می‌دهد که ۳۷ درصد از واریانس متغیر امنیت اجتماعی ناشی از موقعیت مشارکتی است.

فرضیه ۳: مشارکت در اجرا در برقراری امنیت اجتماعی تأثیر دارد.

جدول ۶. آزمون همبستگی پیرسون برای فرضیه سوم

شاخص آماری متغیرها	ضریب همبستگی	R ²	سطح معناداری به‌دست آمده	سطح معناداری موردنظر
مشارکت در اجرا امنیت اجتماعی	۰/۶۰	۰/۳۶	۰/۰۰۱	۰/۰۵

مطابق با جدول بالا، مشارکت در اجرا در برقراری امنیت اجتماعی تأثیر دارد (P<۰/۰۵). ضریب همبستگی بین مشارکت در اجرا و برقراری امنیت اجتماعی برابر ۰/۶۰ می‌باشد؛ به این معنا که با افزایش مشارکت در اجرا، برقراری امنیت اجتماعی نیز افزایش می‌یابد. همچنین ضریب تعیین حاصل از

این رابطه نشان می‌دهد که ۳۶ درصد از واریانس متغیر امنیت اجتماعی ناشی از مشارکت در اجرا است.

فرضیه ۴: مشارکت در تصمیم‌گیری در برقراری امنیت اجتماعی تأثیر دارد.

جدول ۷. آزمون همبستگی پیرسون برای فرضیه چهارم

شاخص آماری متغیرها	ضریب همبستگی	R ²	سطح معناداری به‌دست آمده	سطح معناداری مورد نظر
مشارکت در تصمیم‌گیری امنیت اجتماعی	۰/۴۸	۰/۲۳	۰/۰۰۱	۰/۰۵

مطابق با جدول بالا، مشارکت در تصمیم‌گیری در برقراری امنیت اجتماعی تأثیر دارد ($P < 0/05$). ضریب همبستگی بین مشارکت در تصمیم‌گیری و برقراری امنیت اجتماعی برابر ۰/۴۸ می‌باشد؛ به این معنا که با افزایش مشارکت در تصمیم‌گیری، برقراری امنیت اجتماعی نیز افزایش می‌یابد. همچنین ضریب تعیین حاصل از این رابطه نشان می‌دهد که ۲۳ درصد از واریانس متغیر امنیت اجتماعی ناشی از مشارکت در تصمیم‌گیری است.

بحث و نتیجه‌گیری

امنیت اجتماعی برآیند تعادل و مشارکت همگانی کنشگران اجتماعی و در نتیجه یک تولید اجتماعی است که با میزان مسئولیت و مشارکت معتمدین محلی ارتباط نزدیکی دارد؛ به این معنا که امنیت به‌خصوص از نوع پایدار آن مقوله‌ای است از طریق مردم و برای مردم ایجاد می‌شود. همان‌طور که در بینش سیاسی اسلام، حضور و مشارکت مردم در فرایند تصمیم‌گیری یکی از ارکان امنیت ملی تلقی می‌شود، نقش مشارکت معتمدین محلی در افزایش امنیت اجتماعی تعیین‌کننده است. تقویت مشارکت معتمدین محلی شرط مهم و ضرورت تأمین احساس امنیت اجتماعی و آرامش خاطر شهروندان به‌منظور ترغیب ایشان برای حضور فعال در جامعه و در نهایت توسعه اجتماعی است که به‌طور حتم غفلت از آن، پیامدهای ویرانگری در زمینه امنیت اجتماعی به‌دنبال خواهد داشت. مشارکت معتمدین محلی می‌تواند به‌مثابه مؤثرترین و مناسب‌ترین پشتوانه

برای حل و فصل معضلات و مسائل به‌ویژه در حوزه امنیت اجتماعی استفاده شود و هر سازمانی از جمله پلیس و فرماندهی انتظامی که بتواند جلوه‌های بیشتری از همیاری و همدلی توده‌های مردمی را در ابعاد مختلف به‌خصوص در حوزه امنیت اجتماعی در مقابل تهدیدات و آسیب‌های داخلی و خارجی جلب نماید می‌تواند از اعتبار و موقعیت رفیع‌تری برخوردار شود و همچنین مأموریت‌های مربوطه را نیز با کمترین هزینه و بیشترین بهره به سرانجام برساند؛ بنابراین، در دهه‌های اخیر راهکارهای دیگری برای تحقق امنیت اجتماعی مطرح شدند راهکارهای که نه بر نیروهای نظامی و انتظامی، بلکه بر نیروهای اجتماعی تکیه دارند؛ زیرا که امنیت برای مردم است و این خود مردم هستند که آن را تأمین می‌کنند و چیزی نیست که از بیرون به آن‌ها واگذار شود. برای تأیید این‌که آیا امنیت اجتماعی و مشارکت معتمدین محلی باهم در ارتباط هستند صاحب‌نظران مختلفی در این باره نظریه‌های ارائه داده و همگی بر این باور بودند مشارکت، فرصتی است برای انجام کنش متقابل میان افراد، زیرا مشارکت جزئی از رفتار اجتماعی محسوب می‌شود. معتمدین محلی از طریق مشارکت امور امنیت اجتماعی به حفظ و انسجام جامعه کمک می‌کنند. خلاصه هرچه مشارکت معتمدین محلی نهادینه و بیشتر باشد ضریب امنیت اجتماعی آن بالاتر می‌رود.

این پژوهش با هدف بررسی تأثیر میزان مشارکت معتمدین مناطق، ۱۷،۱۱،۱۰ شهر تهران در برقراری امنیت اجتماعی به روش توصیفی - همبستگی انجام شد. جامعه آماری در این پژوهش، معتمدین مناطق ۱۷،۱۱،۱۰ شهر تهران و نمونه آماری در این پژوهش ۳۵۰ نفر بود که به روش تصادفی خوشه‌ای براساس فرمول کوکران انتخاب شدند. ابزار سنجش در این پژوهش عبارت بود از پرسش‌نامه‌های محقق ساخته مشارکت اجتماعی، امنیت اجتماعی که توسط محقق طراحی شدند. برای تأیید روایی پرسش‌نامه از نظر چند تن از استادان فن در این زمینه استفاده شد و روایی محتوایی پرسش‌نامه‌ها مورد تأیید قرار گرفت؛ و برای به‌دست آوردن پایایی پرسش‌نامه‌ها با استفاده از ضریب آلفای کرونباخ ۰۶۰ پرسش‌نامه تکمیل شده اول، مورد

تجزیه و تحلیل قرار گرفت که پایایی پرسش‌نامه‌ها به شرح زیر می‌باشد: مشارکت اجتماعی ۹۲ درصد، مشارکت در اجرا ۷۸ درصد، موقعیت مشارکتی ۹۱ درصد، عضویت در مجامع مشارکتی ۷۳ درصد، مشارکت در تصمیم‌گیری ۸۴ درصد و امنیت اجتماعی ۸۷ درصد؛ که ضریب‌های به‌دست‌آمده نشان‌دهنده درجه بالای قابل‌اعتماد بودن پرسش‌نامه می‌باشد. تجزیه و تحلیل داده‌ها با استفاده از نرم‌افزار SPSS نسخه ۲۱ انجام شد و داده‌های تحقیق، در دو سطح توصیفی و استنباطی مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفتند. خوشفر در تحقیقی با عنوان «بررسی میزان احساس امنیت و چگونگی مشارکت مردم در برقراری امنیت» نتیجه گرفت که میزان گرایش به مشارکت در برقراری امنیت به‌طور متوسط وجود دارد. منظمی‌تبار (۱۳۸۵) در تحقیقی با عنوان «نقش مشارکت‌های مردمی در تقویت امنیت اجتماعی» به این نتیجه رسید که کشورهای پیشرفته به‌دلیل اینکه مشارکت‌های مردمی را در بین شهروندان خود نهادینه نموده‌اند، از امنیت پایدار برخوردارند. نجاری در تحقیقی با عنوان «بررسی عوامل جمعیتی اجتماعی و اقتصادی مؤثر بر احساس امنیت افراد در شهر تهران در مناطق ۱ و ۲ شمال و ۱۹ و ۲۰ جنوب تهران» به این نتیجه رسید که رابطه معنی‌داری بین متغیر مستقل تحقیق از قبیل سطح تحصیلات، سن، درآمد، پایگاه اجتماعی، وضعیت اشتغال، مشارکت اجتماعی، اعتماد اجتماعی و جامعه‌پذیری با متغیر وابسته امنیت اجتماعی به‌دست آمده است؛ یعنی با بالا رفتن این متغیرها احساس امنیت افراد هم به‌مراتب بالا می‌رود؛ اما ما در این تحقیق نتیجه گرفتیم که تمامی مؤلفه‌های مشارکت: عوامل عضویت در مجامع مشارکتی، موقعیت مشارکتی، مشارکت در اجرا و مشارکت در تصمیم‌گیری بر برقراری امنیت اجتماعی در سطح ۵ درصد خطا تأثیر معنادار دارد و مثبت بودن ضرایب در واقع نشان‌دهنده این است که با افزایش این عوامل، برقراری امنیت اجتماعی افزایش می‌یابد.

پیشنهادها

- برای مشارکت معتمدین محل در برقراری امنیت اجتماعی، آموزش جامعه مخاطب در دستور کار سازمان‌ها و نهادهای متولی قرار گیرد تا دانش، نگرش و مهارت موردنیاز را به‌وجود آورند؛
- افزایش میزان مشارکت معتمدین محل برای برقراری امنیت اجتماعی با تغییر و تعدیل قوانین برای مشارکت هر چه بیشتر معتمدین محل و دخالت‌دادن ایشان در تصمیم‌گیری‌های محلی، اعطای حق بیشتر به آن‌ها در تصمیم‌گیری‌های مربوط به کار و فعالیت‌های اجتماعی؛
- افزایش میزان مشارکت معتمدین محل به‌منظور برقراری امنیت اجتماعی در گرو کاهش و کنترل شرایط آنومیک اجتماعی حاکم بر جامعه می‌باشد؛ لذا لازم است مسئولین و دست‌اندرکاران در جهت کاهش و کنترل شرایط آنومیک (ناپهنجاری) اقدام نمایند.

سپاسگزاری

در پایان لازم است از همه افرادی که هماهنگی لازم برای جمع‌آوری اطلاعات را برای محقق انجام دادند و همچنین از کلیه پاسخگویانی که وقت گران‌بهای خود را در اختیار ما گذاشتند، تقدیر و تشکر کنیم.

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
پرتال جامع علوم انسانی

منابع

- اخوان کاظمی، بهرام. (۱۳۹۵). *امنیت در نظام سیاسی اسلام*. انتشارات کانون اندیشه جوان.
- ازغندی، علیرضا. (۱۳۹۶). *جامعه مدنی و خلیات ما ایرانیان*، مجموعه مقالات تحقق جامعه مدنی در انقلاب اسلامی ایران. تهران: سازمان مدارک فرهنگی انقلاب اسلامی.
- ازکیا، مصطفی. (۱۳۸۶). *توسعه روستایی با تأکید بر جامعه روستایی ایران*، تهران: نشر نی.
- ازکیا، مصطفی؛ و غفاری، غلامرضا. (۱۳۹۶). بررسی رابطه بین انسجام اجتماعی و مشارکت اجتماعی سازمان یافته روستاییان در نواحی روستایی شهر کاشان. *فصلنامه توسعه اقتصادی و توسعه*، ۹(۳۶)، ۱۷۵-۲۰۶. قابل بازیابی از: <https://sid.ir/paper/24521/fa>
- افشانی، سیدعلیرضا؛ و جنتی فر، اکرم. (۱۳۹۵). مقایسه میزان مشارکت اجتماعی و عوامل مرتبط با آن در بین دانش آموزان دبیرستان های دولتی و غیرانتفاعی شهر یزد. *جامعه شناسی کاربردی*، ۲۷(۳): ۹۶-۷۳. قابل بازیابی از: https://journals.ui.ac.ir/article_20502.html
- امیرکافی، مهدی. (۱۳۸۵). بررسی احساس امنیت و عوامل مؤثر بر آن. *تحقیقات علوم اجتماعی*، ۱(۱)، ۱-۲۶. قابل بازیابی از: <http://ensani.ir/fa/article/316708>
- انصاری، حمید. (۱۳۹۷). *پژوهشی در عوامل مؤثر بر مشارکت مردم در امور مربوط به ناجا در شهرستان تهران*. مجموعه مقالات همایش امنیت اجتماعی. تهران: معاونت اجتماعی ناجا.
- انتظاری، علی؛ اسدپور، عهدیه؛ و احمدی آهنگ، کاظم. (۱۳۹۴). احساس امنیت اجتماعی و عوامل مؤثر بر آن با تأکید بر نقش پلیس. *فصلنامه انتظام اجتماعی*، ۷(۴)، ۷-۳۴. قابل بازیابی از: http://sopra.jrl.police.ir/article_35819.html
- اوکلی، پیتر؛ و مارسدن، دیوید. (۱۳۹۴). *رهیافت های مشارکت در توسعه روستایی*. ترجمه منصور محمودنژاد، انتشارات مرکز تحقیقات و بررسی مسائل روستایی وزارت جهاد کشاورزی.

- بوزان، باری. (۱۳۹۹). مردم، دولت‌ها و هراس. ترجمه پژوهشگاه مطالعات راهبردی، چاپ ششم، تهران: پژوهشگاه مطالعات راهبردی.
- پامیلی بیدگلی، فاطمه. (۱۳۹۸). بررسی نقش پلیس در تقویت مشارکت مردم در امنیت عمومی در شهرستان کاشان. پایان‌نامه کارشناسی ارشد جامعه‌شناسی، دانشگاه کاشان.
- پناهی، محمدحسن. (۱۳۹۸). راهکارهای افزایش مشارکت مردمی در عرصه فرهنگ. مجموعه مقالات گردهمایی دولت و مشارکت مردمی، جلد اول، تهران: نشر آن.
- توسلی، غلامعباس. (۱۴۰۰). نظریه‌های جامعه‌شناسی. تهران: انتشارات سمت.
- جعفری، سکینه؛ و میرمقدم، کاظم. (۱۳۹۹). بررسی نقش رهبری خدمتگزار در توسعه سرمایه اجتماعی. فصلنامه توسعه، ۸(۳۸)، ۶۵-۹۶. قابل بازیابی از: <https://elmnet.ir/article/1602911-91051>
- خوشفر، غلامرضا. (۱۳۹۸). بررسی میزان احساس امنیت و چگونگی مشارکت مردم در برقراری امنیت. اطلاعات سیاسی - اقتصادی، ۱۵(۷۸)، ۱۴۸-۱۵۵. قابل بازیابی از: <http://ensani.ir/fa/article/104362>
- داوید، دومینیک. (۱۳۹۵). مفهوم امنیت پس از حادثه ۱۱ سپتامبر. ترجمه معصومه سیف افجه‌ای، تهران: انتشارات وزارت امور خارجه.
- رجبی فرجاد، حاجیه؛ دانش‌فرد، کرم‌الله. (۱۳۹۳). طراحی مدل مشارکت شهروندان در نظارت عمومی (با تأکید بر نقش مشارکت شهروندان در کاهش جرائم). پژوهشنامه نظم و امنیت اجتماعی، ۳(۲۷)، ۲۸-۱. قابل بازیابی از: <https://sid.ir/paper/188803/fa>
- صادق سجادی، غریب. (۱۳۹۲). تأثیر شبکه روابطی و اجتماعی و اعتماد به پلیس بر میزان مشارکت مردم در برقراری امنیت اجتماعی پایدار در شهرسندج. فصلنامه دانش انتظامی کردستان، ۴(۱۴)، ۱۲۱-۹۴. قابل بازیابی از: http://kurdestan.jrl.police.ir/article_16705.html
- صادقی مقدم، سیما. (۱۳۹۸). عوامل مرتبط با مشارکت مردم در امنیت اجتماعی شهر یزد. پایان‌نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه آزاد اسلامی واحد

- تهران مرکز، دانشکده علوم اجتماعی.
- غلییان، مسعود. (۱۳۹۹). مشارکت و دیدگاه نو در مدیریت شهری. مجموعه مقالات مدیریت پایدار، دانشگاه تبریز.
  - غفاری، غلامرضا؛ و نیازی، محسن. (۱۳۹۹). جامعه‌شناسی مشارکت. تهران: انتشارات جامعه‌شناسان.
  - غلامی زرینی، محسن؛ داوری، مصیب؛ و میلانی، علیرضا. (۱۳۹۹). تأثیر مشارکت سازمان‌های مردم‌نهاد در ارتقاء امنیت کلان‌شهر تهران. پژوهشنامه نظم و امنیت انتظامی، ۱۳(۴ (پیاپی ۵۲))، ۱۵۶-۱۳۳. قابل بازیابی از: http://osra.jri.police.ir/article_95060.html
  - فرهنگی، علی‌اکبر. (۱۳۹۹). بررسی نظری موانع اجتماعی و فرهنگی مشارکت. تهران: پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی.
  - قاسمی، محمدعلی. (۱۳۹۴). اعتماد و نظم اجتماعی. فصلنامه مطالعات راهبردی، ۸(۲۷)، ۴۸-۲۹. قابل بازیابی از: http://quarterly.risstudies.org/article_998.html
  - کائوتری، هوئین. (۱۳۹۹). مشارکت در توسعه. ترجمه هادی عبرانی، تهران: انتشارات روش.
  - کرایب، یان. (۱۳۹۸). نظریه اجتماعی مدرن از پارسونز تا هابرماس، ترجمه عباس مخبر، تهران: نشر آگاه.
  - گای، درام. (۱۳۹۹). توسعه مشارکتی. ترجمه عصمت قائم‌مقامی، تهران: نشر گاهنامه روستا.
  - ماندل، رابرت. (۱۳۹۹). چهره متغیر امنیت ملی، ترجمه پژوهشگاه مطالعات راهبردی. تهران: پژوهشگاه مطالعات راهبردی.
  - محسنی تبریزی، علیرضا. (۱۳۸۲). بررسی زمینه‌ای مشارکت روستاییان و ارتباط آن با ترویج کشاورزی. تهران: معاونت ترویج و مشارکت مردمی وزارت جهاد سازندگی.
  - محمدی، زهرا؛ ولی‌زاده، رضا؛ و پناهی، علی. (۱۴۰۱). ارزیابی اثرات مشارکت و تعهد جامعه محلی و امنیت پایدار بر تحقق توسعه متوازن و

پایدار شهری (مطالعه موردی: شهر نقده). برنامه‌ریزی و توسعه محیط شهری، ۲(۷)، ۶۲-۵۳. قابل بازیابی از:

https://juep.shiraz.iau.ir/article_694818.html

— منظمی تبار، جواد. (۱۳۸۵). نقش مشارکت مردمی در تقویت امنیت اجتماعی. *فصلنامه دانش انتظامی*، ۸(۱)، ۳۳-۹. قابل بازیابی از:

<https://www.sid.ir/paper/100542/fa>

— نبوی، سید عبدالحسین؛ حسین‌زاده، علی حسین؛ و سیده هاجر حسینی. (۱۳۹۹). بررسی عوامل اجتماعی و اقتصادی مؤثر بر احساس امنیت اجتماعی، *جامعه‌شناسی کاربردی*، ۲۱(شماره پیاپی ۴۰)، ۹۶-۷۳. قابل بازیابی از:

https://jas.ui.ac.ir/article_18208.html

— نجاری، مهدی. (۱۳۹۱). بررسی عوامل جمعیتی اجتماعی و اقتصادی مؤثر بر احساس امنیت افراد در شهر تهران در مناطق ۱ و ۲ شمال و ۱۹ و ۲۰ جنوب تهران. پایان‌نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه آزاد اسلامی واحد تهران مرکز.

— یزدانی، عنایت‌الله. (۱۳۸۹). امنیت اجتماعی و تأثیر آن بر امنیت ملی ایران. *ماهنامه مهندسی فرهنگی*، شماره ۳۹ و ۴۰. قابل بازیابی از:

<http://ensani.ir/fa/article/238531>

— Buzan, barry. (2009). security, studies: beyond sterategy.

— Booth, Alan (1972) , " sex and social and participation", *Amarican sociological Review* vol, 37. pp. 183-192.

<https://www.jstor.org/stable/2094026>

— O'Neill, P. E. (2016). The European Union and Migration: Security versus Identity?" *Defence Studies*, Vol. 6, No. 3, pp. 322-350.

<https://www.tandfonline.com/doi/full/10.1080/14702430601060149>

— Sills, d. (2003). *International dictionary of the social sciences*. N.Y

— Skogan, Wesley. (2018). *Police and Community in chicago* " ATale of Three Cities, Oxford Uneversity press.